

УДК: 614.2:615.1:658

**АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ФАРМАЦЕВТИЧНОГО БІЗНЕСУ**

**Братішко Ю. С., Толочко В. М., Зарічкова М. В.,
Артюх Т. О., Ковальська О. В.**

*Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації
Національного фармацевтичного університету, м. Харків, Україна
Кафедра організації, економіки та управління фармацією
bratishko1411@gmail.com*

Анотація. Розроблена вертикаль державного регулювання соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу із залучення професійних спілок, асоціацій, союзів та громадських об'єднань, які повинні активно втручатися у процес розвитку соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу. Визначені напрями державного регулювання соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу в Україні та розроблений механізм державного регулювання соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу. Розроблений алгоритм послідовності дій щодо формування механізму державного регулювання соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу в Україні. Запропоновані заходи з удосконалення державного регулювання соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу в Україні, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняних фармацевтичних компаній для закордонних інвесторів, посилить їх конкурентоспроможність на міжнародному фармацевтичному ринку шляхом набуття статусу інноваційних, соціально відповідальних організацій, які ефективно вибудовують партнерські відносини, та сприятиме підвищенню корпоративної репутації.

Ключові слова: соціальна відповідальність фармацевтичного бізнесу; державне регулювання соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу; фармацевтична компанія; фармація.

UDC: 614.2:615.1:658

**ANALYSIS OF FOREIGN AND NATIONAL EXPERIENCE
OF STATE REGULATION OF SOCIAL RESPONSIBILITY
OF PHARMACEUTICAL BUSINESS**

Bratishko Y.S., Tolochko V.M., Zarichkova M.V., Artyukh T.O., Kovalska O.V.

Absract. A vertical of the state regulation of the social responsibility of the pharmaceutical business has been developed to attract trade unions, associations, unions and public associations, which should actively intervene in the process of developing the social responsibility of the pharmaceutical business. The main directions of the state regulation of the social responsibility of the pharmaceutical business in Ukraine and the mechanism of the state regulation of the social responsibility of the

pharmaceutical business have been determined. A sequence algorithm has been developed for the formation of a mechanism for state regulation of the social responsibility of the pharmaceutical business in Ukraine. Proposed measures to improve the state regulation of social responsibility of the pharmaceutical business in Ukraine, which will contribute to increasing the investment attractiveness of domestic pharmaceutical companies for foreign investors, strengthen their competitiveness in the international pharmaceutical market by becoming innovative, socially responsible organizations that effectively build partnerships, and will contribute to improving not only the corporate reputation, but also reputation.

Keywords: *social responsibility of the pharmaceutical business; state regulation of social responsibility of pharmaceutical business; pharmaceutical company; pharmacy.*

Вступ. Сьогодні у наукових колах вже досягнуто певного узгодження у питаннях принципових характеристик соціальної відповідальності (СВ), вона визнана концептуальною й ідеологічною основою соціальної політики сучасного фармацевтичного бізнесу, але все ж СВ лишається складно регульованим і багаторівневим напрямом діяльності фармацевтичних організацій. Насамперед, це пов'язано з тим, що СВ реалізується у конкретному суспільстві, у межах національних законів і регулятивних положень. Тому не можна механізми державного регулювання сліпо копіювати та переносити з одного контексту в інший. Для того, щоб уникнути подібних помилок потрібний аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання соціальної відповідальності бізнесу (СВБ).

Мета: розробка науково-практичних засад управління і державного регулювання СВД фармацевтичних компаній (ФК) в Україні для зростання соціальної спрямованості їх діяльності, інвестиційної привабливості і конкурентоспроможності, що сприятиме підвищенню якості, ефективності і доступності фармацевтичного забезпечення населення України.

Матеріали та методи дослідження: загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема, метод структурно-системного аналізу, наукового синтезу (для узагальнення існуючого міжнародного досвіду стосовно регулювання СВ), логічного узагальнення (для побудови механізму державного регулювання соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу (СВФБ), спостереження (використовувався для вивчення сучасних світових тенденцій в управлінні СВ), експертного опитування (вивчення напрямків державного регулювання СВФБ), метод моніторингу та ін.

Результати та їх обговорення. У закордонних країнах соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) представлена декількома сталими системами, про які прийнято говорити як про моделі: американську, європейську, азійську (японську) та пострадянську. Нами узагальнені особливості державного регулювання по всіх зазначених моделях за напрямками СВБ (табл. 1).

Характеризуючи в цілому міжнародну практику державного регулювання СВБ, можна відзначити, що досвід реалізації концепції СВ досить багатий та

різноманітний і підтверджує існування різних підходів у цій сфері. Незважаючи на деякі відмінності, загальною характерною рисою як американської, європейської, азійської (японської) та пострадянської моделей, є те, що розвиток і впровадження СВБ підтримується державою, некомерційними організаціями та суспільством у цілому, але ступінь втручання держави різна.

Таблиця 1

Аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання за складовими соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу

Існуючі моделі СВБ у світі	Складові СВФБ						Наявність цілісного механізму державного регулювання СВБ	Наявність керуючого органу державного влади, відповідального за реалізацію політики СВБ
	відповідальність ФК за своєчасне забезпечення населення якісними, безпечними та доступними за ціною ЛЗ	відповідальність за дотримання чинного законодавства та міжнародних стандартів	відповідальність ФК за екологічну безпеку	відповідальність ФК перед персоналом та суспільством	відповідальність ФК перед акціонерами та власниками	відповідальність ФК перед бізнес-середовищем		
Американська	+	+	+	-	-	-	-	-
Європейська	+	+	+	+	+	+	+	+
Італія	+	+	+	+	+	+	+	Міністерство праці та соціальної політики
Іспанія	+	+	+	+	+	+	+	Державна Експертна технічна комісія з СВБ
Польща	+	+	+	+	+	+	+	Робоча група з питань СВБ при Міністерстві праці
Данія	+	+	+	+	+	+	+	Міністерство соціальних справ
Нідерланди	+	+	+	+	+	+	+	Міністерство будівництва, територіального планування та навколишнього середовища, Міністерство соціальної політики та зайнятості, відділ міжнародної кооперації та технічної допомоги Міністерства закордонних справ, Міністерство сільського господарства, природи та якості харчування, Центр Компетенцій СВБ Міністерства економіки
Великобританія	+	+	+	+	+	+	+	Міністр із соціальної відповідальності компаній, Державна асоціація «Бізнес у співтоваристві»
Азійська (японська)	+	+	+	+	+	+	-	-
Пострадянська	+	+	-	-	-	-	-	-

Сприйняття та підтримка органів державної влади у значній мірі встановлює ступінь орієнтованості бізнесових кіл країни на СВ та її дієвість. У країнах, де держава активно підтримує та координує КСВ, СВБ набирає обороти як життєздатний соціальний інститут. Особливо добре цей інститут розбудовується там, де сформульована державна стратегія сприяння СВ, установлені законодавчі рамки і створено мережі інституційної підтримки. Співробітництво замість надмірного регулювання перетворює державу з патрона на партнера, надаючи підґрунтя створення дієвої системи державно-приватного соціального партнерства. Таким чином, розглянутий досвід зарубіжних країн у сфері регулювання СВБ дає змогу виокремити низку інструментів, які доцільно впровадити у вітчизняну практику взаємовідносин держави і фармацевтичного бізнес-середовища. Система державного регулювання СВБ в Україні на сьогодні ще формується (рис. 1).

Рис. 1 Періодизація розвитку державного регулювання СВБ в Україні.

Як показано на рис. 1, ініціація цього процесу відбулася зовсім нещодавно, у 2005 р. У 1989 р. громадськими активістами-фахівцями з якості та систем-

ного менеджменту була заснована Всеукраїнська громадська організація «Українська асоціація якості» (УАЯ), яка за час свого існування набула широкого міжнародного визнання. 1.01.2016 р. згідно новому Закону України «Про громадські об'єднання», частина ВГО УАЯ, яка складалась з юридичних осіб, трансформована до формату Громадської спілки «Українська асоціація досконалості та якості» (УАДЯ), виступаючи правонаступником ВГО УАЯ [1].

Український союз промисловців і підприємців (УСПП) є потужним громадським об'єднанням, куди увійшли представники бізнесу, функціонує з 15 лютого 1992 року [2]. У 2007 році УСПП запровадив і щорічно захищає систему управління якістю ISO 9001:2000. Союз співпрацює більше, ніж з 100 громадськими організаціями та галузевими асоціаціями, які спільно розробили стратегію інтеграції промисловості з наукою і фінансами, яка здатна у відносно короткий період вивести промисловість України на шлях сталого інноваційного розвитку. Успішно діють започатковані УСПП та дружньою Конфедерацією промисловців Литви Українсько-литовська та Литовсько-українська ділові ради. УСПП та його члени сповідують принцип СВБ. Союз одним із перших підтримував ініціативу створення в Україні Мережі доброчесного бізнесу, а з 2008 року є підписантом Глобального договору у цій царині [3].

Водночас результати проведених нами досліджень (рис. 2) свідчать про те, що наявність в Україні організацій-лідерів у сфері СВ поєднується з масовими фактами порушень з боку роботодавців прав людини і трудових стандартів, визнаних міжнародною спільнотою (53,4% експертів); недотриманням законодавчо встановлених соціально-трудових прав і гарантій працівників (47,9% експертів); низьким рівнем заробітної плати через небажання сплачувати податки та внески на соціальне страхування (59,5 % експертів); заборгованістю з виплати заробітної плати (33,2% експертів); нехтування проблемами збереження довкілля (35,3% експертів); невинноватою економією на інвестиціях в охорону праці, здоров'я працівників та їх професійний розвиток (52,8%); порушення з боку роботодавців прав людини і трудових стандартів, визнаних міжнародною спільнотою (53,4% експертів); нехтування проблемами збереження довкілля (35,3% експертів).

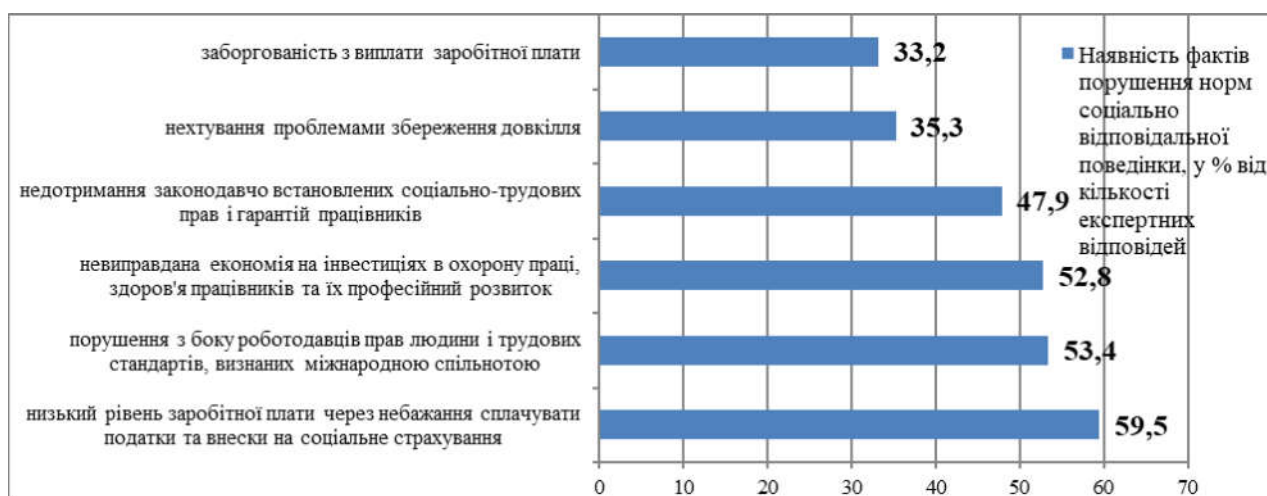

Рис. 2 Гістограма розподілу експертних відповідей стосовно наявних порушень СВ поведінки ФК в Україні.

Першим і поки що єдиним законодавчим актом, що стосується СВБ в Україні та порядку ведення соціального діалогу з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві, є Закон України «Про соціальний діалог в Україні» № 2862-VI від 23 грудня 2010 р. [5].

Але сьогодні вже можна говорити про досить успішну інституціалізацію принципів СВБ вітчизняним бізнес-співтовариством: прийнято низку документів, які регламентують реалізацію принципів СВ на практиці. Так, у 2011 р. мережею Глобального договору ООН в Україні, Центром розвитку корпоративної соціальної відповідальності та іншими організаціями спільно з УСПП розроблено проєкт Концепції національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні, який після широкого громадського обговорення було схвалено експертним співтовариством і профільними міністерствами, а у 2020 році відбулося її затвердження (Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року» від 24 січня 2020 р. № 66-р).

В той же час, в Україні досі відсутні фахові самоврядні бізнес-асоціації з СВБ, що характерно для більшості зарубіжних країн. Можна відзначити, що на відміну від західних компаній, де потужним імпульсом для розвитку СВБ стали дії громадянського суспільства (бойоти споживачів, протести екологів та ін.), український бізнес став на шлях СВ за умови значного впливу держави.

Незважаючи на те, що чільна роль у розвитку практики СВ українського бізнесу належить владі, тим не менш, спостерігаємо відсутність гарантій податкового стимулювання добродійності і СВ з боку держави. Саме цей факт, є відмінною рисою вітчизняної моделі СВБ і підтверджує її неформальний характер. Проведені нами дослідження дозволяють стверджувати, що важливими відмінностями української моделі СВФБ від її закордонних аналогів є значимість різних груп стейкхолдерів. Для українських ФК характерно досить істотне звуження кола значимих стейкхолдерів, зокрема, за рахунок недооцінки й, відповідно, недостатнього залучення до процесу реалізації бізнесом СВ таких груп стейкхолдерів, як, наприклад, профспілки, профільні громадські організації та місцеве співтовариство. Як правило, основними рушійними силами виступають безпосередньо самі провідні вітчизняні ФК і місцеві органи публічної влади. Разом з тим, необхідно звернути увагу, що неурядові організації, які поряд з крупними ФК є основними ініціаторами програм СВБ в Європі, в Україні такої функції не виконують. На підставі вивчення світового досвіду нами запропонована схема побудови інституціональної вертикалі управління СВФБ (рис. 3).

Основними факторами, що визначають специфічність формування соціально відповідальних практик в Україні і зокрема у фармації, на думку експертів, є: сталість соціальних очікувань населення стосовно держави (54 % експертів); несформованість суспільного запиту на СВБ (33 % експертів); висока залежність бізнесу від органів держави, місцевого самоврядування (62 % експертів).

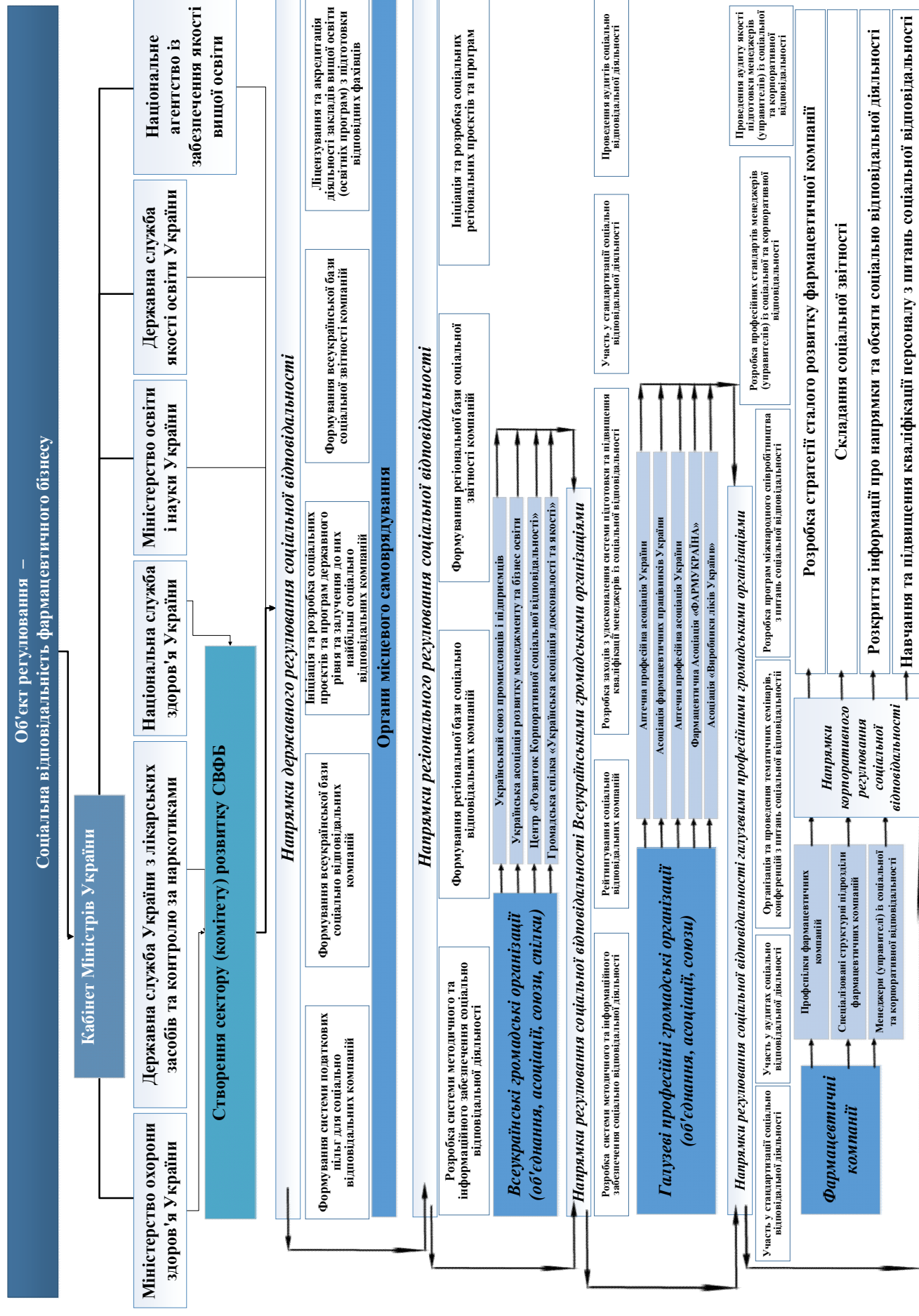

Рис. 3 Схема інституціональної вертикалі управління СВФБ

Але слід зазначити, що формуванню СВБ в Україні сприяють наступні обставини: 1. Наявність великого акціонерного капіталу, оформленого в корпоративні структури, що мають необхідні фінансові ресурси для соціальних інвестицій. 2. Залучення країни до євроінтеграційних процесів, що сприяє інституціалізації концепції СВБ за зразками, прийнятими в міжнародній практиці. 3. Надходження іноземних інвестицій, що передбачає оцінку дотримання українськими бізнесами-партнерами норм СВБ, прийнятих світовою бізнес-спільнотою. 4. Поступовий розвиток фондового ринку і первинне публічне розміщення акцій (ІРО), які передбачають реалізацію програми підвищення прозорості і поліпшення корпоративного управління, орієнтованої, в першу чергу, на збільшення курсової вартості акцій і системи комунікацій з інвесторами.

Тим часом, в Україні сьогодні є низка проблем у формуванні сприятливого середовища для СВБ. На підставі контент-аналізу публікацій в ЗМІ, аналізу наукових джерел та висновків експертів, нами виділені наступні негативні фактори, які уповільнюють розвиток СВБ в країні:

На національному рівні: несприятливе для реалізації СВБ податкове і цивільне законодавство; відсутність системи мотивації СВД суб'єктів господарювання; відсутність інституціональної координації СВБ (відповідних управлінських структур немає ані в державному апараті, ані на рівні місцевої влади, ані на галузевому рівні).

На регіональному, місцевому та галузевому рівнях: психологічна неготовність органів влади різного рівня взаємодіяти в системі державно-приватного соціального партнерства; не розвиненість системи публічно-договірних відносин з бізнес-структурами; високий рівень корупції; відсутність інформаційної та методичної підтримки СВБ з боку різних гілок влади (регіональної, місцевої, галузевої).

У керівництві органів державної влади на сьогодні відсутнє розуміння необхідності проведення чіткої політики в сфері СВБ, у тому числі й відносно великих ФК. Проведений нами аналіз функцій органів виконавчої влади показав, що жодний з них не займається питаннями регулювання в сфері СВБ й сталого розвитку. Частково цю прогалину намагаються заповнити Центр «розвиток КСВ», УСПП і Форум добродійників, але це громадські об'єднання бізнес-структур, а не органи державного управління.

Для визначення переліку та вагомості перешкод інституціонального характеру, які стоять на заваді розвитку СВБ в Україні і, зокрема, у фармації, нами був використаний метод експертного опитування. Анкетування проводилось серед менеджерів та керівників провідних ФК та членів Українського союзу промисловців та підприємців. Шляхом групування та аналізу їх відповідей, нами визначені найбільш суттєві перешкоди розвитку СВБ в Україні (табл. 2).

Найбільш вагомою перешкодою на шляху розвитку СВБ експертами визначено відсутність в Україні механізму державно-приватного соціального партнерства. Друге місце серед перешкод посіла пріоритетність забезпечення точної фінансово-економічної стабільності діяльності ФК. З одного боку, це

Таблиця 2

**Результати експертного опитування відносно наявності та вагомості
перешкод розвитку СВФБ в Україні**

Ранг значимості певної перешкоди СВБ	Перешкоди	Відсоток відповідей експертів %
1	Відсутність дієвого механізму державно-приватного соціального партнерства	82
2	Пріоритет забезпечення поточної фінансово-економічної стабільності діяльності ФК	70
3	Значна частка тіньового сектору в економіці України	68
4	Певна відстороненість ФК від соціальних проблем життя українського суспільства та несформованість стандартів участі в ньому	66
5	Недостатнє стимулювання СВД ФК з боку держави	64
6	Відсутність традицій соціально відповідальної поведінки ФК	54
7	Недостатній рівень духовно-моральної культури керівників ФК	52
8	Інформаційна закритість діяльності багатьох ФК	50
9	Нерозвиненість механізмів участі ФК у забезпеченні соціально-економічного розвитку територій присутності	48
10	Недостатній рівень корпоративної культури вітчизняних ФК	38
11	Інше	4

природно, оскільки відповідає цілям підприємницької діяльності. Але домінування економічних цілей діяльності у ФК над соціальними та екологічними йде всупереч із принципами сталого розвитку вітчизняної фармації. Третє місце серед основних перешкод посіла висока частка тіньового сектору в економіці України. Це суттєво впливає не лише на розвиток СВБ в Україні, але й на рівень інвестиційної привабливості українських ФК для іноземних інвесторів. Спрямовувати бізнес до СВД необхідно та можливо шляхом скасування перешкод для становлення СВБ, пов'язаних з відсутністю стимулювання СВД підприємств із боку державних органів. Дана перешкода є причиною виникнення іншої перешкоди, яка полягає, на думку експертів, у відстороненості бізнес-структур від соціальних проблем життя українського суспільства та не сформованості стандартів участі в ньому. Додатково експерти констатують нерозвиненість механізмів участі бізнес-структур у забезпеченні соціально-економічного розвитку територій присутності. Чинний Податковий кодекс передбачає певні преференції відносно соціально відповідальних підприємств, однак вони не носять системно-орієнтованого характеру. Крім того пільги, що існують, в основному призначені для стимулювання добродійності відносно організацій, що утримуються за рахунок бюджету, осіб з фізичними обмеженнями та ін. Отже,

необхідність зваженої державної політики в сфері управління СВБ в Україні очевидна. Держава повинна активно підтримувати процес впровадження КСВ в українську ділову практику, як шляхом декларації, так і введенням різного роду заохочувальних заходів. Держава має створювати сприятливі умови для розвитку КСВ в Україні, виступаючи в ролі головного мотиватора СВД вітчизняних компаній. Тобто держава, діючи через відповідний механізм регулювання СВБ, повинна виступати локомотивом у питаннях вибудовування системи СВБ і забезпечення умов для сталого розвитку як суб'єктів господарювання, так і економіки в цілому. Схема запропонованого нами механізму державного регулювання СВФБ зображено на рис. 4. На основі висновків фахівці Світового банку нами сформульована послідовність дій щодо формування механізму державного регулювання СВФБ в Україні.

Перший етап у наведеному алгоритмі – це визнання урядом країни важливості СВФБ і переконання в цьому бізнесу – полягає в тому, що уряд повинен визнати переваги СВД ФК, що сприяють підвищенню як конкурентоспроможності вітчизняної фармації, так і держави, і демонструвати свої погляди, привселюдно виражаючи своє позитивне відношення до компаній, які впроваджують концепцію СВФБ. При цьому можуть бути використані такі засоби, як різного роду інформаційні та суспільні кампанії та заходи, як наприклад: розробка загальнонаціонального сайту для інформаційного супроводу поточних державних ініціатив і програм в сфері СВФБ; підтримка роботи компаній-піонерів у сфері СВФБ, що забезпечить наочний приклад для інших ФК; визначення кола національних інтересів в галузі СВФБ за допомогою проведення на всій території країни серії зустрічей з лідерами фармацевтичного бізнесу для вироблення кращого розуміння масштабів завдань і обліку всього багатства ідей, досвіду та точок зору. Це допоможе створити надійну основу для подальшого діалогу та співробітництва ФК і держави.

Другий етап – забезпечення підтримки участі ФК в ключових ініціативах, яке може приймати різні форми, включаючи державно-приватні партнерства, фінансові інвестиції в проекти, створення національної мережі топ-менеджерів із СВ тощо. На цьому етапі держава може здійснити наступні заходи: збільшувати вигоди для ФК від участі в соціально орієнтованій діяльності; заснувати та присуджувати розпізнавальні знаки соціально відповідальної ФК; розширювати доступ таких ФК до необхідних ресурсів.

Третій етап – створення рекомендацій, інформаційна та ресурсна підтримка ФК на рівні державних інститутів – взаємозалежний із другим кроком. Його основна ідея в тому, що держава повинна дати бізнесу рекомендації про те, як розбудовувати соціальний та екологічний напрямки діяльності, а також запропонувати ресурси й подальшу допомогу.

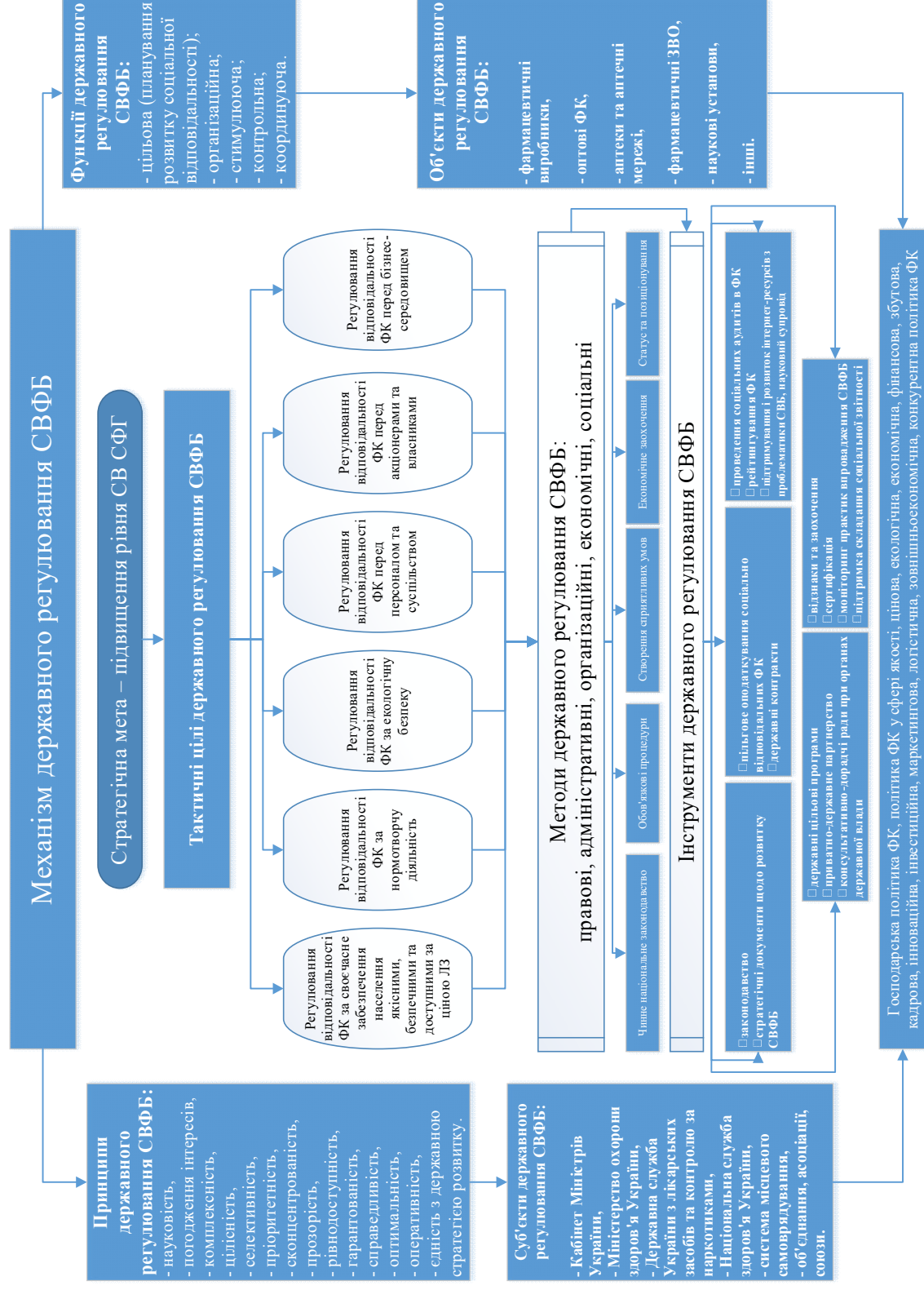

Рис. 4 Механізм державного регулювання СВФБ.

Четвертий етап передбачає створення збірки правил в країні, які містять у собі розробку форматів документів, придатних для вимірювання діяльності компаній в сфері сталого розвитку. Мається на увазі, що держава бере участь у визначенні орієнтирів для добровільних звітів, оцінці міжнародних кодексів поведінки й огляді кодексів поведінки компаній. Уряд, що виступає в ролі ключового гравця та регулятора, може також відігравати роль оптимізатора діалогу між стейкхолдерами. Таким чином, це допоможе ФК активніше впроваджувати принципи СВ, примиряючи всі залучені сторони, що сприятиме виробленню оптимальних рішень.

Створення сприятливого для СВФБ середовища (п'ятий етап) – належить до тих дій, які є найбільш важливими для створення позитивних стимулів для розвитку практики СВ у фармації.

Шостий етап – розвиток нормативної бази, необхідної для підготовки компаніями соціальної звітності та присвоєння відповідних рейтингів. Стандарти звітності й рейтинги дозволяють одержати кількісну та якісну оцінку діяльності різних компаній, і в тому числі фармацевтичних, в сфері КСВ та відкривають можливості для регіонального і міжгалузевого порівняльного аналізу. Тим самим вони стимулюють конкуренцію, і відповідно, більш активний розвиток соціально відповідальної діяльності. У зв'язку із цим уряд повинен брати активну участь у заходах, націлених на поліпшення методів звітності та присвоєння рейтингів, як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Сьомий етап передбачає проведення консультацій з ФК, неурядовими організаціями та іншими групами та допомогу у створенні коаліції для формування механізмів державного регулювання СВФБ. Сприяння в створенні державно-приватного партнерства у фармації є одним з важливих напрямків діяльності держави щодо стимулювання активності ФК в сфері СВ.

Таким чином, можна констатувати, що державне регулювання СВФБ в умовах демократизації має забезпечувати розвиток партнерських відносин між владою і бізнесом. Тому актуальною є організація процесу відходу від прямого втручання в різні сфери економічної діяльності ФК і переходу до регулюючої ролі інституцій управління. Завдання держави у сприянні розвитку СВФБ полягає у поєднанні ініціативних заходів державної політики із застосуванням, у разі необхідності, засобів додаткового регулювання як інструментів стимулюючого характеру.

Розвитку СВФБ буде сприяти взаємодія компаній з професійними громадськими організаціями (ГО). Вона може здійснюватися на основі більш широкого залучення ГО до розв'язання соціальних проблем і стимулювання їхньої активності через: створення ГО фінансової основи СВФБ – галузевого фонду для проведення конкурсів ініціативних соціальних проєктів; участь представників ГО у конкурсних комісіях при підведенні підсумків конкурсів; пряме фінансування ФК окремих громадських організацій, певних соціальних проєктів на безконкурсній основі; кадрову підтримку ГО тих чи інших соціальних проєктів (включаючи волонтерство); фінансовий та управлінський консалтинг гро-

мадських ініціатив, що практикується в західній практиці.

Окремо слід наголосити на неспроможності бізнесу ефективно розвиватись без якісного кадрового забезпечення, без персоналу, який усвідомлює значущість соціально відповідальної поведінки та дотримується її у виробничій та трудовій сферах, відповідно управлінські кадри повинні організувати процес виробництва та праці таким чином, що соціальна відповідальність стає запорукою ефективного функціонування бізнес-компанії. Нагальною є професіоналізація соціально відповідального бізнесу шляхом створення систем професійної підготовки, сертифікації й акредитації фахівців у цій галузі. Як вже зазначалося, в Україні у цьому напрямі зроблено певні кроки. Так, у Державному класифікаторі професій ДК 003 : 2010 регламентується підготовка у вищих навчальних закладах України фахівців із професій «Експерт із соціальної відповідальності», «Менеджер (управитель) із соціальної та корпоративної відповідальності», «Соціальний менеджер». Втім, подальшого процесу у розв'язанні даної проблеми нами не спостерігається.

Державі необхідно створювати умови для збільшення недержавних інвестицій у систему освіти у сфері СВБ. Необхідно забезпечити підготовку відповідного інструментарію управління СВБ, що передбачає переклад та адаптацію існуючих інструментів СВБ (тренінгових матеріалів, он-лайн засобів та систем, систем самооцінки компаній, публікацій та он-лайн ресурсів, зокрема підготовлених в рамках проєктів ЄС). Дані заходи можуть виконуватись за рахунок співфінансування державою, міжнародними донорами, українськими профільними організаціями із СВБ та професійними ГО.

Необхідно також розвивати інститут галузевого саморегулювання СВФБ. З цією метою слід силами профільних асоціацій розробляти й пропагувати прийняття професійних стандартів.

Але дуже важливою є вимога стосовно того, що органам державної влади для регулювання СВБ слід застосовувати й так зване «рекомендаційне право». Тому прийняття ФК різноманітних етичних актів має бути добровільним, заснованим на прагненні підвищити свою привабливість для зацікавлених сторін.

Висновки: аналіз практики державного регулювання СВБ в Україні виявив те, що в цьому питанні країна лише починає свій шлях. Визначена періодизація розвитку державного регулювання СВБ в Україні. Окреслені основні фактори, що визначають специфічність формування соціально відповідальних практик в країні. Із залученням керівників, топ-менеджерів провідних ФК і за підтримки Українського союзу промисловців та підприємців проведено дослідження відносно перешкод та перспектив становлення СВБ в Україні. Доведено, що держава повинна активно підтримувати процес впровадження КСВ в українську ділову практику, як шляхом декларування, так і завдяки введенню різного роду заохочувальних заходів. Побудована інституціональна вертикаль державного регулювання СВФБ із залученням як органів влади, так і професійних спілок, профільних асоціацій та громадських об'єднань тощо, які повинні активно залучатися до процесу формування і розвитку СВФБ

в Україні. Запропоновані заходи з удосконалення державного регулювання СВФБ в Україні, що сприятиме не тільки підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняних ФК для інвесторів, посиленню їх конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на міжнародному фармацевтичних ринках, набуттю статусу інноваційних, соціально відповідальних організацій, які ефективно вибудовують партнерські відносини і виконують свої зобов'язання перед споживачами, власними працівниками, суспільством, що в кінцевому підсумку, сприятиме підвищенню ефективності фармацевтичного забезпечення населення України. Здійснено моделювання впливу впровадження механізму державного регулювання СВФБ і формування ДПСР на рівень сталого розвитку вітчизняних ФК. Розраховано очікуване зростання інтегрального показника сталого розвитку досліджуваних ФК за умов реалізації запропонованих заходів.

Перелік використаних джерел інформації:

1. Громадська спілка «Українська асоціація досконалості та якості». URL: <https://www.uaq.org.ua/index.php/uk/> (дата звернення: 20.09.2024).
2. Український союз промисловців і підприємців : офіційний інтернет-ресурс. URL: <https://uspp.ua/> (дата звернення: 20.09.2024).
3. Колповська А. М. Періодизація розвитку концепції соціальної відповідальності в Україні. URL: [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01\(13\)/5.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2015-01(13)/5.pdf) (дата звернення: 20.09.2024).
4. Рижко А. Концепція соціальної відповідальності: етапи становлення та перспективи впровадження в муніципальному управлінні. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_04\(11\)/11ramvmu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_04(11)/11ramvmu.pdf) (дата звернення: 20.09.2024).
5. Про соціальний діалог в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text> (дата звернення: 20.09.2024).
6. Третяк М. В. Механізми державного регулювання соціальної відповідальності бізнесу : дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук з держ. управління. 2015. 54 с.
7. Братішко Ю. С., Посилкіна О. В. Організаційне забезпечення соціально відповідальної діяльності фармацевтичних підприємств : наук. метод. рек. Харків, 2019. 22 с.
8. Братішко Ю. С., Посилкіна О. В. Формування компетентностей менеджера із соціальної відповідальності фармацевтичного підприємства : наук. метод. рек. Харків, 2019. 22 с.
9. Братішко Ю. С., Посилкіна О. В. Науково-методичні підходи до ідентифікації і оцінки ризиків, пов'язаних із соціально відповідальною діяльністю фармацевтичних компаній : наук. метод. рек. Харків, 2019. 22 с.
10. Братішко Ю. С., Посилкіна О. В. Науково-методичні підходи до розробки внутрішнього стандарту із корпоративної соціальної відповідальності суб'єктів фармацевтичного ринку : наук. метод. рек. Харків, 2019. 22 с.
11. Братішко Ю. С., Посилкіна О. В. Формування системи управління соціальною відповідальністю на вітчизняних фармацевтичних підприємствах : метод. рек. Київ, 2018. 24 с.